

DE VREDE VAN GENT VAN 1814

door

R.C. VAN CAENEGEM *

Mijnheer de Burgemeester,
Excellenties,
Dames en Heren,

We zijn vandaag vergaderd om het heuglijke feit te herdenken dat honderdvijfenzeventig jaar geleden in onze stad een vredesverdrag werd gesloten tussen Groot-Brittannië en de Verenigde Staten van Amerika. Dit verdrag, ondertekend op 24 december 1814 in het gewezen Kartuizerklooster aan het Meerhem, heeft tussen de gewezen belligerenten een periode van vredelievende verhouding ingeluid die tot de meest bestendige en vanzelfsprekende behoort van onze tijd. Herdenkingen van revoluties en veldslagen mogen er zijn, maar de herdenking van een verzoening zal een vredelievende en voor arbeid, kunsten en wetenschappen levende bevolking toch op een bijzonder warme manier aanspreken. Dat de Brits-Amerikaanse vrede uitgerekend in de Artevelde-stad werd gesloten is de inwoners bijzonder aangenaam, omdat daardoor het beeld van Gent als een rebelse vechtstad wordt genuanceerd. Weliswaar werd hier ook die andere beroemde vredestichtende overeenkomst ondertekend, de Pacificatie van 1576, maar het valt niet te ontkennen dat Gent zich in de loop der eeuwen met een zeker enthousiasme placht te storten in manifestaties van een meer rumoerige en contentieuze aard: een uitdrukking van John Quincy Adams parafraserend mag men zeggen dat 'de poorten van de Janustempel' te Gent zeer dikwijls openstonden. Des te verheugender was het dat ze er in 1814 werden gesloten en, wat Amerika en Groot-Brittannië betreft, blijkbaar voor altijd. Het woord van Adams - "I hope that the doors of the temple of Janus, closed here at Ghent, shall not be opened for the next century" - is boven zijn verwachting bewaarheid. Dat Gent in 1814 boven zijn rivalen - Londen en Göteborg - werd verkozen hield o.m. verband met het feit dat Gent nog steeds één van de fraaiste en grootste steden was in Noord-West Europa, waar voor delegaties - en zelfs voor het Hof van Lodewijk XVIII - ruime accommodatie bestond met een aangename levenssfeer voor de vrijetijdsbesteding. Dit was nota bene een gevolg van de indrukwekkende herleving van het moderne Gent, dat voor de tweede maal dank zij de textielindustrie een dynamisch en belangrijk centrum van Europese betekenis was geworden. Oud en nieuw hadden elkaar hier vlug opgevolgd: het is significant dat het vredesverdrag werd ondertekend in de

(*) Tekst van de toespraak gehouden op 14 december 1989 in de pacificatiezaal van het Gentse Stadhuis, in het kader van de herdenking van de 175e verjaardag van de door Groot-Brittannië en de Verenigde Staten van Amerika te Gent in 1814 gesloten vrede.

salons van Lieven Bauwens' gewezen privé woonst, in hetzelfde gebouwencomplex van het oude Kartuizerklooster waar hij indertijd de eerste mechanische katoenspinnerij van het vasteland had ingericht.

De Amerikaanse delegatie had meer politiek gewicht en ook meer bewegingsvrijheid dan de Britse. Ze bevatte o.m. de minister van financiën, Albert Gallatin, maar ook en vooral John Quincy Adams, zoon van President John Adams (president van 1797 tot 1801) en zelf toekomstig president (1825-1829). De Amerikanen schijnen zich hier ook vlotter te hebben ingeburgerd en hebben graag aan het Gentse society-leven deelgenomen : ze zijn bijv. erelid geworden van de Koninklijke Maatschappij voor Landbouw en Plantkunde en van de Maatschappij voor Schone Kunsten. De Britse delegatie was meer ondergeschikt aan haar regering en ook afstandelijker. De bevolking schijnt de Amerikanen meer aan haar boezem te hebben gedrukt en ook *Hail Columbia* (door J.Q. Adams in een brief aan zijn vrouw beschreven als een 'American national air') bijzonder graag te hebben gehoord. Toen Mevrouw D'Hane niet aarzelde aan de Britse onderhandelaar Goulburn te verklaren dat ze het 'Hail Columbia' prefereerde boven het 'God save te King', antwoordde de flegmatieke Brit 'dat bewijst slechts, Mevrouw, dat u geen Engelse bent'.¹

Hoewel geografisch ver afgelegen, zijn de Verenigde Staten ons mentaal steeds nabij geweest. Ze zijn in 1790 het model geweest voor onze kortstondige 'Verenigde Nederlandse Staten'. Velen onzer landgenoten hebben er in de 19e eeuw een nieuwe toekomst gevonden - onder wie de chemicus Leo Hendrik Baekeland, die er zich in 1890 heeft gevestigd. En wat wij aan de twee Angelsaksische grootmachten in onze eeuw verschuldigd zijn is eenieder wel bekend: men bedenke even onder welk regime continentaal Europa thans zou leven indien de Angelsaksische mogendheden er niet waren geweest. Hun bondgenootschap is de stevigste pijler gebleken van de Vrije Wereld. Een bondgenootschap dat zo vanzelfsprekend lijkt - en toch waren ze in het begin van de 19e eeuw met elkaar in oorlog.

Dit spektakel van de twee elkaar bevechtende Angelsaksische democratieën is merkwaardig. Niet alleen omdat het helemaal geen Angelsaksische gewoonte is onderling op de vuist te gaan (en de oorlog van 1812-1814 was dan ook relatief onbloedig en verliep op een erg onlogische en soms zelfs grappige manier - in tegenstelling tot de oorlogen op het Europese continent), maar democratieën zijn door de band evenmin erg oorlogszuchtig.

Autocratieën geraten vlugger slaags en conflicten tussen een autocratie en een democratie zijn ook frequenter. Toch hebben Griekse en Italiaanse stadstaten elkaar in de Oudheid en de Middeleeuwen gevochten en er zijn ook de drie 'Engelse oorlogen' van de 17e eeuw geweest, waarin Engeland en de Verenigde Republiek elkaar hebben bekampt - twee mogendheden die wel geen perfecte democratieën waren, maar toch veel democratischer dan de absolutistische koninkrijken van hun tijd. De inzet was de beheersing van de zee, d.w.z. de toegang tot de wereldhandel.

(1) Brief van J.Q. Adams aan zijn vrouw Louisa dd. 24-1-1815.

Op de dag van vandaag kent deze laatste een grote bloei : nooit zijn zoveel en zo verscheidene goederen over een zo grote oppervlakte en tussen zoveel volkeren verhandeld. Dit is o.m. mogelijk omdat de zeeën open en veilig zijn : vrijbuiters en piraten horen thuis in het kinderuurtje en het stripverhaal van het lichte genre. Eeuwenlang is het niet zo geweest en was de wereldhandel een hachelijk avontuur. De pacificatie van de wereldzeeën kon worden bereikt langs twee wegen, ofwel door vrij, vreedzaam overleg tussen de zeevarende mogendheden, ofwel doordat één onder hen, in de loop van talrijke conflicten, zichzelf als de politiemans opwierp en zich door de anderen deed aanvaarden.

Zoals bekend, werd deze tweede weg bewandeld en heeft Engeland de *Pax Britannica* gevestigd waar het zelf, maar ook de andere naties van hebben geprofiteerd. In de Napoleontische tijd, waarin de Brits-Amerikaanse oorlog is ontbrand, was juist de controle van de zeeën een inzet van de bittere Frans-Britse oorlog en het conflict van 1812-14 is daar eigenlijk een spin-off, een nevenproduct van. Want het is om zeevaart en zeehandel dat het allemaal begonnen is : ik herinner u, zonder in details te treden, aan de fameuse Britse *Orders in Council* tegen de Amerikaanse scheepvaart en de onderschepping door Britse zeebodems van Amerikaanse vaartuigen, die ervan verdacht werden Britse deserteurs te vervoeren.

Ladies and gentlemen,

That the two great Anglo-Saxon powers were at the beginning of the nineteenth century engaged in a shooting war may be considered an oddity in itself, but various aspects of the origin, the progress and the conclusion of that armed conflict are so incongruous as to lend it an altogether unreal air. It looks indeed as if some Mad Hatter had been at work!

The phoney war of 1812-14 was unwillingly blundered into by the two countries concerned. No one in Britain wanted another War of Independence - one Yorktown was enough - and certainly not while the country was fighting Napoleon to the death. And certainly not everybody in America wanted it : if some interested parties were for, others were outspokenly against. Nor is it clear why exactly the war was started. It had something to do with navigation and trade, but a shooting war on the Atlantic was not going to stimulate American commerce. It had something to do, we are told, with Canada and the fate of the Red Indians and fishing rights. None of it sounds convincing. The only precise bone of contention were the famous 'Orders in Council', which hurt American pride, but the irony of the case is that Castlereagh had announced the suspension of those Orders against American shipping, i.e. against neutral traders, on 16 June 1812 : two days before they allegedly led to the American declaration of war on 18 June. However, the news of their suspension took several weeks to reach the other side of the Atlantic. The same confusion surrounded the conclusion of the treaty thirty months later. None of the original bones of contention was mentioned with any precision, let alone solved - considering their hazy nature that would have been difficult. The delegates

agreed expressly on one point only - that the war was over (they were understandably keen on this as it was Christmas Eve), and the rest was left to commissions to elucidate and negotiate. In the treaty itself nothing was said about all this, and the observer may well wonder why so serious a city as Ghent was chosen for so frivolous an occasion. In the meantime the progress of the war had not been without its odd, and even comic incidents. In the summer of 1814 the British commander, General Robert Ross, pressed on with his attack on Washington, the brand-new American capital, and did this so quickly and cleverly that the enemy was completely taken by surprise. So much so that when his officers, on the evening of 24 August, reached Washington, they arrived just in time at the White House to eat the dinner that had been prepared for the President and Mrs. Madison. The war mercifully cost relatively few lives - 1877 American soldiers and sailors were killed in action in two and a half years of warfare on land and sea. This can to some extent be explained by a certain casualness and lack of enthusiasm for killing the 'enemy', as illustrated in the enterprise of Major General Henry Dearborn who was supposed, in the autumn of 1812, to strike a fatal blow against the Canadians at Montreal. After, on 19 November, he had marched his troops twenty miles north of Plattsburg, the militia refused to go further, and Dearborn marched them back to Plattsburg. He seems to have taken a leaf out of the book of the grand old duke of York, who "had 10.000 men, he marched them up to the top of the hill, and he marched them down again". The final irony came with the one great engagement which ended in an American victory, the battle of New Orleans, which wiped out all previous American defeats and ended the war in a blaze of glory.

The only snag was that the victory was won a fortnight after the war was ended, i.e. on 8 January 1815. But again, the good news from Ghent had not reached New Orleans in time. It has been said of Christopher Columbus that when he left, he did not know where he was going, and when he came back, he did not know where he had been. Similarly it could be said of the Anglo-American war that it was declared after the cause of the war had vanished, and that its main battle was fought after the peace had been signed. If only Marconi had lived a few generations earlier !

All these oddities, ladies and gentlemen, should not obscure the underlying seriousness of the conflict. The war that ended here 175 years ago was not meaningless. The real issue was neither deserters nor Red Indians, but a motif of political psychology.

The pride of a new, ex-colonial nation was at stake. There was a clash of generations, a mother-and-daughter conflict. "We are going to fight, said Andrew Jackson in 1812, for the reestablishment of our national character, misunderstood and vilified at home and abroad". America had been a naughty daughter, annoying a mother who was in serious trouble, at a most inconvenient moment. But the parent was not blameless, for she treated her offspring with insufficient respect and consideration, she had not understood that American "submission to the Orders in Council would

have meant acceptance of colonial status and loss of national honor“². Whether we consider the conflict of 1812-14 as the last phase of America's War of Independence, or as her Second War of Independence, what was established in Ghent once and for all was that America had come of age. There was no need for mother Britannia to teach her daughter lessons, for mother's apron strings had finally been cut. Indeed, “the United States had dared a second time to wage war with the mightiest power on earth, and it had come out whole“³. There was, however, no doubt that mother remained a formidable old lady, so that dreams of robbing her of Canada and such like ambitions were patently unrealistic. After all, it may safely be said that 1814 saw the start of a century of world wide *Pax Britannica*.

The American War of Independence was not only an act by which thirteen colonies liberated themselves from the dictates of a far-away mother country. It also was a revolution, which led not only to the independence of the country - which is an external element - but provided it with a different constitution and new political and social structures. The United States were a new type of state on the stage of western history - a state without a monarchy, without a nobility, without an Established Church, with a federal structure and an elected president. The novelty of this experiment of the years 1776 - the Declaration of Independence - 1787 - the Constitution - and 1791 - the Bill of Rights - was truly staggering and guarantees it a place in the series of the great events described in Brinton's *Anatomy of Revolution*, which led the way to the modern world⁴. They were the Puritan revolution of seventeenth-century England, the American and the French revolutions of the late eighteenth and the Russian revolutions of March and November 1917, known as the February and October revolutions. Brinton's analysis - or 'anatomy' as he called it - was certainly correct, but it was incomplete. Indeed, ladies and gentlemen, I cannot help pointing out, in the very building where the Pacification of Ghent was signed, that the great anti-absolutist revolts described by Brinton were preceded by that of the Low Countries against the rule of King Philip II, which should have been included in his study. There is no doubt that the chain of revolt which ultimately broke the back of tyrannical rule started with the dramatic events of the sixteenth century. The northern part of the Low Countries, which escaped Spanish reconquest, founded the Dutch Republic, whose culture influenced Cromwell's Puritan calvinists and whose federal structure was an inspiration for the Founding Fathers of the United States of America.

We have already mentioned the differences between the British parent and the American offspring : they are glaring. Nevertheless, daughters never get completely away from mother : their ancestry will show, no matter how hard they try. It was not different with the young American Republic, whose resemblance and links with the old country - where some 90%

(2) S.E. Morison, H.S. Commager, W.E. Leuchtenburg, *The Growth of the American Republic*, I, Oxford University Press, 21980, p. 360.

(3) Morison et al., *op. cit.*, I, p. 386.

(4) C. Brinton, *The Anatomy of Revolution*, New York, 21965.

of the eighteenth-century Americans came from - are not difficult to discover : the ties of language, the tradition of free enterprise, the common law (in spite of some vague ambitions to switch to some codified system in the continental European vein) and the limitation of governmental power by constitutional guarantees. America not only conserved and cherished this chain of sacred English texts - from Magna Carta over the Petition of Right to the Bill of Rights -, she completed and perfected that line of thought in a more radical way than the mother country ever did, by adopting a written constitution and subjecting the legislature to the judicial control of the constitutionality of the laws.

It was the Treaty of Ghent that launched the United States finally on its own course among the *comitas nationum* - and what a course it has been !